

УДК:796.5: 338.42

Яценко Володимир Архипович,
кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри філософських та соціально-політичних наук, Одеський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, 65009, Україна, Одеська область, м. Одеса, вул. Генуезька, 22а, тел.: (098) 134 92 72, e-mail: javladimir1964@gmail.com

ORCID: 0000-0003-3845-0405

Яценко Владимир Архипович,
кандидат наук по государственному управлению, доцент кафедры философских и социально-политических наук, Одесский региональный институт государственного управления Национальной академии государственного управления при Президенте Украины, 65009, Украина, Одесская область, г. Одеса, ул. Генуэзская, 22а, тел.: (098) 134 92 72, e-mail: javladimir1964@gmail.com

ORCID: 0000-0003-3845-0405

Yatsenko Vladimir Arkhyrovych,
PhD in Public Administration, Associate Professor of the Dept. of the Philosophy and Social and Political Sciences, Odessa Regional Institute of Public Administration of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine, 65009, Ukraine, Odessa region, Odesa, st. Genuevskaya, 22a, tel.: (098) 134 92 72, e-mail: javladimir1964@gmail.com

ORCID: 0000-0003-3845-0405

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ СФЕРОЮ РЕКРЕАЦІЇ ТА ТУРИЗМУ В ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Анотація. У статті визначено проблеми та особливості функціонування туристичної дестинації, вивчено можливості впливу управління на підвищення ефективності її функціонування, розглянуто організаційний підхід до управління туристичною галуззю Одеської області в сучасних умовах.

На основі результатів дослідження стану туристичної галузі були визначені головні напрями та інструменти державного регулювання, серед яких особливо виділений вплив держави на підвищення конкурентоспроможності регіонального туристичного комплексу за рахунок коригування управ-

лінських рішень з урахуванням соціологічного моніторингу стану туристичної сфери при плануванні та розробці як місцевих, так і державних програм.

Одеська область має унікальні природні та людські ресурси, і як складна соціально-економічна система моделює економічні процеси, притаманні винятково цьому регіону, що створює передумови для достатньо високого рівня життя. Саме тому розвиток туризму на сьогодні є одним з головних напрямів економічного розвитку Одещини. Це створює умови для ефективного розвитку територій з нерозвиненою інфраструктурою, залучення інвестицій, відтворення трудового потенціалу області.

Сьогодні як ніколи потребують вирішення питання, пов'язані з організацією управління рекреаційно-туристичною сферою. А відсутність об'єктивних статистичних та соціологічних даних призводить до неефективного використання джерел фінансування та недостатнього залучення іноземних інвестицій, і вже перестає бути тільки регіональною проблемою, а стає загальнонаціональною.

Експертне опитування представників публічної влади дало змогу виявити проблеми розвитку туристичної галузі Одеської області. Визначено фактори, що стримують розвиток туристично-рекреаційного комплексу: недостатнє розуміння представниками органів влади своєї ролі у функціонуванні туристичної сфери; відсутність туристичної інфраструктури; повільний розвиток ринку транспортних послуг; недостатність бюджетного фінансування розвитку туристично-рекреаційного бізнесу; обмежений обсяг інвестицій у туристичну галузь; необхідність підвищення компетентності управлінських кадрів у галузі туризму.

Сформульовано висновки і пропозиції щодо шляхів підвищення ефективності функціонування організацій туристичного бізнесу.

Для раціонального використання туристичного потенціалу в Одеської області необхідно: провести інвентаризацію та впорядкування земель історико-культурного, рекреаційного і природоохоронного призначення; сформувати конкурентоспроможні кластери у туристичній та рекреаційній сферах; розробити стратегічний план розвитку прибережних територій; забезпечити захист та відтворення природних ландшафтів, унікальної флори та фауни.

Для забезпечення якісного та швидкого розвитку туристично-рекреаційної інфраструктури необхідно: підвищити конкурентоспроможність туристичного продукту за рахунок будівництва, модернізації та реконструкції об'єктів туристичної інфраструктури; розширити до європейських стандартів номенклатуру туристичних послуг — це розвиток та підтримка ділового, культурного, річкового, вітрильного, оздоровчого, спортивного, розважального, морського та екологічного видів туризму; покращити стан об'єктів відпочинку на узбережжі Чорного моря; сприяти розвитку інфраструктури курортів, належно утримувати та здійснювати благоустрій пляжів, парків; реставрувати пам'ятки культурної та історичної спадщини; розвивати розгалужену мережу установ та організацій для надання екскурсійних, культурно-розважальних, оздоровчих послуг.

Необхідно створити умови для: відродження туристичного потенціалу пам'яток історії, археології та архітектури, що мають наукове і культурне значення; розвитку діяльності національно-культурних товариств та національних меншин; інвестування через міжнародні програми реставрації пам'яток історичної та культурної спадщини.

З метою інтенсивного розвитку інформаційної інфраструктури туристичних та рекреаційних послуг пропонується: для обслуговування туристів та відпочивальників створити центри з надання туристичної інформації; забезпечити популяризацію туристичного продукту через фестивальну, ярмаркову та виставкову діяльність; з метою забезпечення якісного обслуговування іноземних та вітчизняних туристів налагодити перепідготовку та навчання персоналу рекреаційно-туристичної сфери.

Ключові слова: туристичний ринок, економічний потенціал, туристичні ресурси, природні ресурси, туристичний потенціал, туристична галузь, проблеми розвитку туристичної галузі, привабливість території.

ИНСТИТУЦИОНАЛИЗАЦИЯ ИННОВАЦИОННЫХ ПОЛИТИЧЕСКИХ ЛИДЕРОВ В КАЧЕСТВЕ СОВРЕМЕННОЙ ЭЛИТЫ

Аннотация. В статье определены проблемы и особенности функционирования туристической дестинации, изучены возможности влияния управления на повышение эффективности ее функционирования, рассмотрен организационный подход к управлению туристической отраслью Одесской области в современных условиях.

На основе результатов исследования состояния туристической отрасли были определены основные направления и инструменты государственного регулирования, среди которых особенно выделено влияние государства на повышение конкурентоспособности регионального туристического комплекса за счет корректировки управленческих решений с учетом социологического мониторинга состояния туристической сферы при планировании и разработке как местных, так и государственных программ.

Одесская область имеет уникальные природные и человеческие ресурсы, и как сложная социально-экономическая система моделирует экономические процессы, присущие исключительно этому региону, что создает предпосылки для достаточно высокого уровня жизни. Именно поэтому развитие туризма на сегодня является одним из главных направлений экономического развития Одесской области. Это создает условия для эффективного развития территорий с неразвитой инфраструктурой, привлечение инвестиций, воспроизводства трудового потенциала области.

Сегодня как никогда требуют решения вопросы, связанные с организацией управления рекреационно-туристической сферой. Отсутствие объективных статистических и социологических данных приводит к неэффективному использованию источников финансирования и недостаточного привлечения иностранных инвестиций, и уже перестает быть только региональной проблемой, а становится общенациональной.

Экспертный опрос представителей публичной власти дало возможность выявить проблемы развития туристической отрасли Одесской области. Определены факторы, сдерживающие развитие туристско-рекреационного комплекса: недостаточное понимание представителями органов власти своей роли в функционировании туристической сферы, отсутствие туристической инфраструктуры; медленное развитие рынка транспортных услуг; недостаточность бюджетного финансирования развития туристско-рекреационного бизнеса; ограниченный объем инвестиций в туристическую отрасль; необходимость повышения компетентности управленческих кадров в сфере туризма.

Сформулированы выводы и предложения относительно путей повышения эффективности функционирования организаций туристического бизнеса.

Для рационального использования туристического потенциала в Одесской области необходимо: провести инвентаризацию и благоустройство земель историко-культурного, рекреационного и природоохранного назначения; сформировать конкурентоспособные кластеры в туристической и рекреационной сферах; разработать стратегический план развития прибрежных территорий; обеспечить защиту и воспроизводство природных ландшафтов, уникальной флоры и фауны.

Для обеспечения качественного и быстрого развития туристско-рекреационной инфраструктуры необходимо: повысить конкурентоспособность туристического продукта за счет строительства, модернизации и реконструкции объектов туристической инфраструктуры; расширить до европейских стандартов номенклатуру туристических услуг — это развитие и поддержка делового, культурного, речного, парусного, оздоровительного, спортивного, развлекательного, морского и экологического видов туризма; улучшить состояние объектов отдыха на побережье Черного моря; способствовать развитию инфраструктуры курортов, должным образом удерживать и осуществлять благоустройство пляжей, парков; реставрировать памятники культурного и исторического наследия; развивать разветвленную сеть учреждений и организаций для предоставления экскурсионных, культурно-развлекательных, оздоровительных услуг.

Необходимо создать условия для: возрождения туристического потенциала памятников истории, археологии и архитектуры, имеющих научное и культурное значение; развития деятельности национально-культурных обществ и национальных меньшинств; инвестирования через международные программы реставрации памятников исторического и культурного наследия.

С целью интенсивного развития информационной инфраструктуры туристических и рекреационных услуг предлагается: для обслуживания туристов и отдыхающих создать центры по предоставлению туристической информации; обеспечить популяризацию туристического продукта через фестивальную, ярмарочную и выставочную деятельность; с целью обеспечения качественного обслуживания иностранных и отечественных туристов наладить переподготовку и обучение персонала рекреационно-туристической сферы.

Ключевые слова: туристический рынок, экономический потенциал, туристические ресурсы, природные ресурсы, туристический потенциал, туристическая отрасль, проблемы развития туристической отрасли, привлекательность территории.

WAYS OF IMPROVING THE EFFICIENCY OF THE MANAGEMENT BY THE SPHERE OF RECREATION AND TOURISM IN THE ODESSA REGION

Abstract. The article considers the problems and peculiarities of the functioning of the tourist destinations, studies show possibilities to influence management to improve its functioning and organizational approach to the management of tourism industry of Odessa region in modern conditions.

Based on research of the tourism industry were defined the main directions and instruments of state regulation, among which is highlighted the state's influence on increasing the competitiveness of regional tourist complex due to the adjustment of administrative decisions on the basis of sociological monitoring of the state tourism industry in the planning and development of both local and national programs.

Odessa Oblast has unique natural and human resources, and as a difficult socio-economic system, simulates economic processes inherent only to this region to create conditions for a sufficiently high standard of living. That is why the development of tourism is currently one of the main directions of economic development of Odessa Oblast. This will create conditions for effective development of areas with poor infrastructure, attract investment and return the oblast to the workforce.

Today, more than ever before, there is a need to resolve issues related to the organization management of recreational and tourist area. A lack of objective statistical and sociological data leads to inefficient use of funding and lack of foreign investment, and ceases not to be just a regional problem, but which is becoming nationwide.

Expert survey of public power made it possible to reveal problems of the development of the tourism industry in Odessa Oblast. The hindering factors of the development of the tourist and recreational complex are: lack of understanding of the authorities of their role in the functioning of the tourism industry, the lack of tourism infrastructure; lack of infrastructure; lack of budget funding of the tourism and recreational business; limited investment in the tourism industry; the need for upgrade the expertise of managerial personnel in tourism.

The conclusions and suggestions were formulated on how to improve the functioning of tourism business.

For the rational use of tourism potential in the Odessa Oblast is necessary: make an inventory and beautification the land of historical and cultural, recreational and conservation purposes; create competitive clusters in the tourism and recreational industries; develop a strategic plan for the development of coastal areas; ensure the protection and restoration of natural landscapes, unique flora and fauna.

To ensure quality and rapid development of tourist and recreational infrastructure it is necessary to: increase the competitiveness of the tourism product through the construction, modernization and reconstruction of tourism infrastructure; expand the range of tourism services to European standards – that all is the development and support of business, cultural, river, sailing, wellness, sports, entertainment, marine and ecological tourism; improve the state of facilities on the Black Sea; promote infrastructure resorts, properly maintain and implement beautification of beaches and parks; restore monuments of cultural and historical heritage; develop an extensive network of agencies and organizations to provide excursions, entertaining, health services.

It is necessary to create conditions for: the revival of the tourism potential of historical monuments, archeology and architecture, with scientific and cultural importance; development of ethno-cultural communities and national minorities; investment by international programs of restoration of the historical and cultural heritage.

For the purpose of intensive development of information infrastructure of tourist and recreational services is offered: to create centers of tourist information to serve the tourists and campers; to provide popularizing tourism product through the festival, fair and exhibition activities; to provide quality service to foreign and domestic tourists to establish training and retraining of recreation and tourism personnel.

Keywords: tourist market, economic potential, tourism resources, natural resources, tourism potential, tourism industry, development problems of tourism industry, the attractiveness of a territory.

Постановка проблеми. У сучасних економічних та геополітичних умовах туристичний напрям може стати провідним у регіональній політиці Одеської області та розглядатися важливою складовою інноваційного розвитку регіону в довгостроковій перспективі як екологічно безпечний і економічно вигідний.

На сьогодні Одеська область, яка стоїть на шляху подальшого розвитку туристичної галузі, займає досить незначне місце серед таких регіонів країн Чорноморського басейну з традиційно високою туристською відвідуваністю.

У зв'язку з цим перед менеджментом Одеської області постає проблема пошуку таких форм і методів управління, які дали б змогу зміцнити ринкові позиції організацій, що займаються обслуговуванням туристів, сприяючи подальшому розвитку всієї сфери туристського бізнесу.

Ясно сформульована стратегія розвитку туристичної галузі може забезпечити належний рівень якості послуг, які відповідають світовим стандартам, зробити туризм конкурентоспроможним, досягти істотного зростання внутрішнього і в'їзного туризму.

Крім того, інтенсифікація розвитку туризму сприятиме забезпеченню зайнятості населення, активізації роботи транспорту, збільшенню виробництва товарів загального вжитку, створенню нових робочих місць та стимулюванню розвитку сільського господарства та стане одним із основних факторів соціально-економічного розвитку області. У цьому контексті потребують нагального вирішення питання, пов'язані з організацією управління галуззю туризму.

Прийняття ефективних управлінських рішень потребує, крім іншого, володіння статистичними та соціологічними даними, що забезпечить ефективне використання місцевого і державного фінансування, а разом й іноземних інвестицій.

У цих умовах особливої практичної значимості набувають соціологічні дослідження щодо підвищення ефективності функціонування публічної влади.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку та управління туристично-рекреаційною сферою на регіональному рівні досліджувалися такими вченими, як В. Є. Воротін, Ю. А. Дайновський, Н. М. Драгомирецька, І. П. Зазгарська, М. М. Іжа, В. А. Квартальнов, Е. В. Левицька, О. Ю. Малиновська, М. М. Миколайчук, М. В. Мінченко, О. В. Музиченко-Козловська, Г. А. Папірян, Л. Л. Приходченко, Н. В. Піроженко, М. Й. Рутинський, О. В. Стецюк, Ф. І. Хміль, О. П. Якубовський та ін.

Разом з тим аналіз літератури показав, що сучасні дослідження все ще недостатньо приділяють увагу вирішенню проблем підвищення ефек-

тивності управління туристичною галуззю.

У зв'язку з цим розробка теоретичних і практичних рекомендацій, застосування комплексної оцінки й визначення шляхів підвищення ефективності функціонування туристичного бізнесу в умовах економічної нестабільності є досить актуальною проблемою для органів публічного врядування.

Цим обумовлюється об'єктивна необхідність в розробці нових підходів до вирішення проблем управління процесами підвищення ефективності функціонування туристичного бізнесу, що передбачає як розробку і здійснення ефективних управлінських заходів, спрямованих на збільшення обсягів та якості туристичних послуг, так і систематичне поліпшення якості послуг, що надаються туристичним бізнесом. Недостатнє дослідження проблем вдосконалення ефективності управління туристичною галуззю робить дослідження актуальним.

У Концепції державної цільової програми розвитку туризму та курортів на період до 2022 року робиться акцент на необхідності створення системних умов розвитку туристично-рекреаційної галузі задля досягнення нею належного рівня розвитку та збалансування міжгалузевих зв'язків [1].

Туризм є важливим атрибутом відпочинку людини та важливою, інколи головною складовою економіки регіону та держави, що, своєю чергою, є потужним чинником розвитку супутніх галузей. М. В. Грабар вважає, що незбалансований механізм публічного управління туризмом

та рекреацією, недостатня розробленість концепцій розвитку туристичної дестинації, інструментарію управління, обмеженість бюджетного фінансування, низький рівень залучення інвестиційного капіталу до масштабних туристично-рекреаційних проєктів негативно впливають на стан галузі [2]. Тому основною, на наш погляд, проблемою, що потребує нагального вирішення, є забезпечення розвитку туризму та рекреації. Таким чином, постає зосередження уваги на закономірностях механізмів управління, що зумовлюється використанням системного підходу в управлінні туристичною дестинацією в Одеській області та потребує розуміння сучасного стану та потреб галузі.

Кожен вид туристичного бізнесу має свій набір факторів розвитку, де є широкий спектр чинників прискорення розвитку туристичної діяльності. Залежно від мети подорожі та об'єктів, що використовуються або відвідуються, існують такі види туризму, як культурно-пізнавальний, лікувально-оздоровчий, спортивний, релігійний, екологічний, сільський та ін. [3]. Крім того, розвиток регіонального туризму залежить від багатьох чинників, кожен з яких має позитивний або негативний вплив на розвиток туристичної галузі. На думку М. П. Мальської, туризм розвивається під впливом факторів функціонування ринку туристичних послуг, формування попиту і пропозиції, виробництва туристичного продукту тощо, а також чинників зовнішнього середовища — це політика і право, у тому числі державна політика і державне регулювання в галузі туризму,

економіка і фінанси, культура, соціо-демографічні зміни, розвиток торгівлі, транспорту, інфраструктури та науково-технічного прогресу [4, с. 34].

Мета статті — встановлення та ранжування чинників, що мають вплив на розвиток туризму, виявлення головних проблем у рекреаційно-туристичній сфері, надання рекомендацій щодо зміни структури управління туризмом з метою підвищення ефективності державного та регіонального управління.

Виклад основного матеріалу. Дослідження проведено у березні 2016 р. Респондентами виступили керівники органів публічної влади Одеської області. Опитано 42 експерти. Форма опитування — анкетування. Використовувалась анкета, розроблена спеціально для цього опитування. Респонденти репрезентували думку представників публічної влади. Таким чином, проведене дослідження представляє собою експертне опитування, яке дає змогу проаналізувати ситуацію і тенденції розвитку туристичного сектору, які відбуваються в Одеській області.

З метою отримання більш вірогідних даних щодо складності проблем використано експертний метод як дієвий засіб одержання кількісних та якісних оцінок, що знайшов застосування у дослідженні туристично-рекреаційної галузі [5, с. 129–132; 6, с. 38–41].

У вибірці більшість складають жінки (52,6 %). У віковій структурі респондентів більшість складають особи у найактивнішому віці — від 21 до 35 років (54,2 %), від 35 до 50 років — 28,4 %, старші 50 — 17,4 %. Дослідження є експертним опиту-

ванням і дає змогу проаналізувати ситуацію і тенденції розвитку туристичного сектору, які відбуваються в Одеській області. Переважна більшість питань стосуються оцінки Одеської області як місця ведення туристично-рекреаційного бізнесу.

Респонденти наступним чином оцінили рівень розвитку туризму (табл. 1).

Респондентам було також запропоновано оцінити стан розвитку інфраструктури (газ, вода, каналізація, електроенергія), стан доріг, стан благоустрою, рівень задоволення культурних потреб, стан довкілля, громадський транспорт, медичне обслуговування, інфраструктура для відпочинку та дозвілля, рівень безпеки, у т. ч. охорона правопорядку.

Експерти надали оцінку стану окремих складових середовища, в якому розвивається туристичний бізнес на Одещині.

Найбільше негативних оцінок отримали такі складові середовища розвитку туризму в області, як: інфраструктура (газ, вода, каналізація, електроенергія) – 35,6 %, рівень безпеки, у т. ч. охорона правопорядку – 38 %, рівень задоволення культурних потреб – 24,2 %, стан доріг – 88,2 % респондентів дали оцінку “незадовільно”, медичне обслуговування – 24,1 %, стан благоустрою – 32 %.

Відповідаючи на питання: “Які види туризму необхідно розвивати в регіоні?” респонденти віддали перевагу природничому (21,1 %), сільському зеленому та агротуризму (18,4 %), спортивному та фестивальному – по 15,8 %, екстремальному та діловому напрямкам перевагу віддали найменше респондентів – по 2,7 % (табл. 2).

Респондентам було задане питання про те, що, на їх думку, заважає розвитку туризму Одеської області (див. табл. 3). Більшість схиляється

Таблиця 1

Оцінка рівня розвитку туризму в регіоні (%)

Відмінно	2,4
Добре	21,4
Задовільно	33,3
Погано	40,5
Немає думки	2,4

Джерело: розроблено автором

Таблиця 2

Відповіді на питання: “Які види туризму необхідно розвивати в регіоні?”

Екстремальний	5,3
Діловий	5,3
Етнокультурний / історичний	7,9
Лікувально-оздоровчий і рекреаційний	10,5
Фестивальний	15,8
Спортивний	15,8
Сільський зелений та агротуризм	18,4
Природничий	21,1

Джерело: розроблено автором

до думки, що, насамперед, на заваді розвитку туризму стоять: стан доріг та недостатнє транспортне сполучення (28,8 %); загальна економічна ситуація (15,3 %); недоступність фінансування (10,2 %). Важливо відмітити, що недостатня громадська ініціативність та нестача кваліфікованої робочої сили, з точки зору респондентів, не є обставинами, що заважають розвитку туризму.

Найважливішими галузями розвитку регіону респонденти назвали транспортне обслуговування (24,1 %), курортний відпочинок 18,1 %, а також дозвілля, розваги (15,5 %). Найменш важливими галузями названі громадське харчування (2,6 %) та торгівля (4,3 %) (табл. 4).

Відповідаючи на питання: “Яка має бути підтримка розвитку туризму з боку місцевої і регіональної

Таблиця 3

Відповіді на питання: “Що заважає розвитку туризму в Одеській області?”

Недостатня громадська ініціативність	0,8
Нестача кваліфікованої робочої сили	0,8
Недостатня кількість туристичних об'єктів	2,5
Зношеність інженерних мереж	2,5
Поширення злочинності, алкоголізму, наркоманії	3,4
Недостатня підприємливість мешканців	3,4
Недостатній рівень промоції регіону	4,2
Стан захисту довкілля	5,9
Несприятливі умови для розвитку підприємництва	5,9
Стан пам'яток архітектури	7,6
Недостатня підтримка з боку місцевих органів влади	8,5
Недоступність фінансування	10,2
Загальна економічна ситуація	15,3
Стан доріг та недостатнє транспортне сполучення	28,8

Джерело: розроблено автором

Таблиця 4

Відповіді на питання: “Які галузі (сфери діяльності) важливі для розвитку туризму регіону?”

Громадське харчування	2,6
Торгівля	4,3
Виробництво продуктів харчування	5,2
Медичне обслуговування	6,0
Побутове обслуговування	10,3
Готельний бізнес	13,8
Дозвілля, розваги	15,5
Курортний відпочинок	18,1
Транспортне обслуговування	24,1

Джерело: розроблено автором

влади?” респонденти першим місцем відзначили сприяння залученню інвестицій та створення інвестиційних продуктів (21,4 %). На другому місці визначено підтримку розвитку інфраструктури (газ, вода, каналізація, електроенергія) (17,9 %), податкові пільги, та фінансові стимули – на третьому місці (14,5 %).

Найменшої підтримки з боку місцевої і регіональної влади респонденти потребують у створенні Центрив послуг для бізнесу (0,9 %) (табл. 5).

Висновки та перспективи подальших досліджень. У результаті аналізу та дослідження сформульовано низку висновків і пропозицій щодо напрямів забезпечення ефективності розвитку туристично-рекреаційної галузі в Одеській області.

За результатами опитування визначено найбільш проблемні питання у туристичній галузі регіону.

Насамперед, необхідно розвивати в регіоні природничий туризм, сільський, зелений та агротуризм, спортивний та фестивальний.

Найбільше заважає розвитку туризму Одеської області стан доріг та недостатнє транспортне сполучення, загальна економічна ситуація та недоступність фінансування.

Найважливішими сферами діяльності для області названі транспортне обслуговування, курортний відпочинок, а також дозвілля, розваги.

Найнеобхіднішою підтримкою розвитку туризму з боку місцевої і регіональної влади, з точки зору респондентів, є: сприяння залученню інвестицій та створення інвестиційних продуктів, підтримка розвитку інфраструктури (газ, вода, каналізація, електроенергія), а також податкові пільги та фінансові стимули.

Результати опитування свідчать про високий рівень оцінки респондентами потенціалу для розвитку туризму.

Важливим, на наш погляд, питанням при здійсненні державного управління туристичною дестинацією є запровадження та використання індикаторів розвитку рекреацій-

Таблиця 5

Відповіді на питання “Яка має бути підтримка розвитку туризму з боку місцевої і регіональної влади?”

Створення Центрив послуг для бізнесу	0,9
Маркетингова підтримка та промоція	2,6
Прозорість у сфері використання комунальної власності	3,4
Упорядкування використання місцевих ресурсів	4,3
Упорядкування місцевих правил забудови та благоустрій території	5,1
Розвиток робочої сили	6,8
Підтримка підприємців-початківців (розвиток Бізнес-інкубаторів)	10,3
Підтримка розвитку туристичної інфраструктури	12,8
Податкові пільги та фінансові стимули	14,5
Підтримка розвитку інфраструктури (газ, вода, каналізація, електроенергія)	17,9
Сприяння залученню інвестицій та створення інвестиційних продуктів	21,4

Джерело: розроблено автором

но-туристичної сфери. У перспективі необхідно проводити дослідження з метою визначення показників для відображення найбільш важливих соціальних, екологічних та економічних аспектів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Концепція* Державної цільової програми розвитку туризму та курортів на період до 2022 року. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/638-2013-%D1%80>
2. *Системний* розвиток туризму та рекреації у регіоні: автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.05 / М. В. Грабар; ДВНЗ “Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника”. — Івано-Франківськ, 2016. — 20 с.
3. *Закон* України “Про туризм” від 15.09.1995 № 324/95-ВР [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр>
4. *Мальська М. П., Антонюк Н. В., Ганич Н. М.* Міжнародний туризм і сфера послуг / М. П. Мальська, Н. В. Антонюк, Н. М. Ганич. — Київ : Знання, 2008. — 661 с.
5. *Музиченко-Козловська О. В.* Економічне оцінювання туристичної привабливості території : монографія / О. В. Музиченко-Козловська. — Львів: Новий світ-2000, 2012. — 176 с.
6. *Володченко О. М.* Використання методу експертної оцінки для визначення ефективності популяризації України як туристичної країни / О. М. Володченко // *Наук. записки ін-ту журналістики*. — 2010. — № 41. — С. 38–41.